

מנחות ד

משה שווערד

1. שפת אמת על מנחות דף ד/א

בגמ' אלא מעתה אשם נמי לגמור עון מעונו. צ"ע בענין גז"ש דצריך להיות גמיר מרבו אי צריך להיות ב' התיבות גמיר א"כ מאי מקשה שמא עון דמנחה וחטאת גמיר ולא אשם ואי נימא דסגי בגמיר התיבה במקום א' יכולין לדרוש כל היכא דמשכח האי תיבה מינה. אכתי קשה דילמא עון דחטאת לא גמר רק עון דמנחה ויליף לה מחטאת אבל אשם מנלן למידרש. מיהו זאת אפשר ליישב דצריך להיות גמיר התיבה דמשם נלמד הדין והיינו עון דחטאת דיכולין לגמור מכאן היכא דנמצא במקום אחר תיבה כזו ופריך שפיר נגמור גם אשם. מיהו בתר הכי במה דפריך ועוד ליגמר עונו מעונו והיינו אפי' אי נימא דלא כתנא דבר"י ושיבה וביאה ב' מילי נינהו וע"ז קשה דהא עון גמר מרבי' ועונו לא גמיר וצ"ע בכללי הפוסקים בזה:

2. ספר איזהו מקומן

ב	איזהו	מנחות דף ד.	מקומן
	דס"ל כשיטת רש"י ורבינו שמואל (נמוס' סאן) דניתוק לדעייה הוא מדאורייתא, והוא שלא כדעת מרכה"מ ברמב"ם.		מכמה דוכתי דמצינו שקרב אף שאינו מכשיר, אלא דהוא דין דוקא בשלא לשמה משום דחל פסלות בקרבן [דלא כמובא באות א'], וחידוש רב שגם נפקע הימנו שם המתיר שבקרבן, וכל קרבן המתיר מהות הכשרו הוא שיש לו תורת מתיר וכשפקע הימנו דין זה פסול להקרבה, ועי"ש.
	ב] אימתי נחשב ניתוק לדעייה: עי' בדברינו על רש"י ד"ה שניתק.		ב] כתב השטמ"ק בהשטמות (אות י"א) בשם התו"ח דאף דכמה מנחות באין להתיר ולא התירו שאני מנחת העומר שבאה להתיר דבר גדול שמחרת חדש לכל העולם.
	ג] שחטו במפורש לשם עולה האם אין צריך ניתוק: עי' בדברינו על רש"י ד"ה לא ניתק.		והנה מש"כ דכמה מנחות באין להתיר, צ"ע למה כוונתו דאי למנחת קנאות שמבוררת עוון בלא"ה היא פסולה, [ושו"ר שהתו"א (סי' סא. ב. 6.) נסתפק אליבא דרב אם מנחת קנאות חשיבא מתיר מה שבאה לברר עוון, וצ"ב].
	א] בספר זנות אלם (סי' לו. טו.) איתא ששאל להגרי"ז אם הביאור בדברי רב דחל במנחת העומר פסול מחשבת של"ש דומיא דחטאת ואשם [וכן משמע מדמקשה הגמ' לקמן דליתני במתני' עם הגן פסולין שלא לשמן], אן שדינה ככל שאר הקרבנות, רק כיון שאינה באה נדבה אלא להתיר בלבד ממילא אין לה על מה ליקרב ופסולה, [ונפק"מ אם מיקרי פסולו בגופו.]		ו] ונראה דכוונתו למנחת כהנים המחנכת לעבודה, ושו"ר שכי"כ בהערה 30 לשטמ"ק החדש, ועי"ש.
	ב] בחי' ר"ל מאלין (מ"ז סי' ל"ד) מוכיח מכח כמה קושיות במהלך הגמ' לקמן, דאין עיקר מימרא דרב לומר שקרבן המכשיר צריך שיכשיר בפועל ואלי"כ פסול, דזה מוכח		ד] מבואר כאן דלרב מנחת העומר עניינה להתיר גרידא ולא לחובת היום, משא"כ לר"ל (לקמן ס.) מסקינן דס"ל האירי מזרח מתיר, וא"כ לדבריו מנחת העומר אינה מתיר אלא באה לחובת היום - עי' בדברינו לקמן ה. בגמ' ד"ה ה"ט דר"ל, וראה עוד הערה כו. ב. לכנסת הראשונים.
			ה] מודע לא נקט רב נמי כבשי עצרת הואיל ובאין להתיר חדש למקדש ולא התירו - עי' תוסי' לקמן מה: ד"ה כבשי עצרת.
			ו] עי' שטמ"ק לקמן ה. (בהשטמות אות י"ג) שדן אמאי אצטריך לרב טעם זה שבאה להתיר ולא התירה, תיפוק ליה דרב סבר דהאירי מזרח אינו מתיר, וא"כ מנחה זו פסולה להקרבה דלא חויא למזבח משום שלא היא ממשקה ישראל כדלקמן. וראה עוד מש"כ בזה המיחוס לרשב"א סוף דף ה., והקרי"א שם.

3. ספר איזהו מקומן

הואיל ובאו להכשיר ולא להכשירו:

בגדר אשם מצורע בא להכשיר - ביאור
שיטת הרמב"ם שהקרבן אשם מצורע לא
מעכבתו לאכול קדשים:

א. הרמב"ם (ממוס"כ ה. ס.) כתב "וכל זמן שלא הקריבו חטאתם אסורים לאכול בקדשים, אבל העולה והאשם אינן מעכבין" עכ"ל, ומבאר מדבריו שבמצורע אין האשם מעכב לאכילת קדשים.

ועי' בכס"מ שם שמחק חיבת זה האשם, אולם כבר המשל"מ שם ציין להל' נזירות י. ח. שמפורש ברמב"ם שאשם מצורע אינו מעכבו באכילת קדשים, וכ"כ הלח"מ שם, וביאר מרכה"מ דיטוד שיטת הרמב"ם הוא כגירסת הר"ח בסוגיא בפסחים דף נ"ט וכן מדברי התר"כ פר' מצורע.

ב. והנה צ"ע על הרמב"ם מסוגיין דמפורש דאשם מצורע הוא מכשיר ולכן פסלו רב כשנשחט של"ש הואיל ובא להכשיר ולא הכשיר, ועי' קר"א בסוגיין, וביותר צ"ע

דמשנה מפורשת היא בזבחים צ: דכל החטאות שבתורה קודמת לאשמות חרף מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר.

ג. חידוש כתב בקנטרס חי' מרן רי"ז הלוי על יומא (עמ' כ"ג) - דשיטת הרמב"ם דשני דינים הן, דין היתר אכילת קדשים תליא בחיסרון כיפורים שבו, ובוה הוא נותר לאחר שנתכפר, וכפרתו תלויה בחטאת גרידא, ודין שני הוא הכשר הגברא דהמצורע והוא תלוי באשם שהוא המכשיר, ואף שאין בו נפק"מ לאכילת קדשים שכבר הותר בחטאת מ"מ כן הוא דרך טהרת המצורע שהכשירו תלוי באשם ובמתן דמו לבהונות ומתן שמן.

ד. בעיקר דברי הרמב"ם הקשו דהיכי משכחת לה דאשם אין מעכב, והלא אי אפשר להביא חטאת קודם לאשם, והחטאת ודאי מעכבתו לאכילת קדשים - עי' חי' מרן רי"ז הלוי ה' מחוס"כ, ובאבי עזרי שם, וראה במקדש דוד (יג. ד.) שהאריך בביאור דעת הרמב"ם, וראה עוד במנח"א (עמ' ל"ג) שהרחיב בזה לבאר בכמה אופנים.

4. ספר איזהו מקומן

פסולין הואיל ובאו להכשיר ולא הכשירו:

מבאר בדברי רב שלא מצינו מכשירין שבאין להכשיר ולא הכשירו, והקשה בחי' הגרי"ז
(ד.) ממתני' בכריתות דהאשה שיש עליה ה'
לידות מביאה אחר ואוכלת בקדשים והשאר
עליה חובה, והרי הקרבנות האחרונים אינן
מכשירין כלום שכבר הוכשרה, וא"כ מצינו
מכשירין שבאין בלי להכשיר.

ותירץ עפ"י שיטתו לעיל בביאור דעת הרמב"ם באשם מצורע, והי"ג י"ל דאף דמותות בקדשים מהקרבן הראשון מ"מ הכשר גופה תלוי בהבאת שאר הקרבנות והחזו"א (קמ"ג. ג.) תירץ דהתורה חידשה בחיוב הבאה זה דנחשב כמכשיר לא קבוע, דאיתא לקמן בגמ' דמכשיר כזה מצינו דקרב לאתר מיתה, עי"ש.

ובאבי עזרי (ממוס"כ ה. ס.) תירץ דחובתה הוא

5. הגרי"ז על מסכת מנחות דף ד ע/א

והנה בה' לידות דהוכשרה לאכול בקדשים ומביאה השאר אח"כ, יש להסביר עוד, דהנה מצינו דאשם מצורע אינו מעכב לדעת הרמב"ם בהלכות מחוס"כ (פ"א הל"ה), ומ"מ נקרא מכשיר, וכן איתא ברמב"ם בנשפך הלוג דהוכשר המצורע ולא נרצה, הרי דלוג הבא עם האשם מכשיר הוא, וההסבר הוא, דבדין מחוסר כיפורים שיהא אסור לאכול בקדשים אין האשם מעכב, אבל מ"מ חסר לו הכשר האשם, [ועיין בזה היטב בקונטרס חידושי מרן רי"ז הלוי ביומא דף ס"א] וכן ביולדת בה' לידות בחטאת אחת היא מותרת לאכול בקדשים אבל חסר לה הכשר קרבן, ועוד נראה דבמכפר עצם הפרשת הקרבן והקרבתו היא על החטא, וכדחזינן דשלא לשם חטא פסול, ובמכשיר לא מצינו שיהא שם הכשרו על ההקרבה, מכ"ז נראה דמכשיר יכול לבוא בלא הכשר, אלא דביאור הגמרא הוא דהוי ילפותא על דין דשלא לשמה דמביאין לאחר מיתה, ומשו"ה כיון דמכשיר אינו בא לאחר מיתה אין לנו ממה למילף, משא"כ במכפרין דבאין לאחר מיתה שפיר ילפינן שלא לשמה מבאין לאחר מיתה:

6. שפת אמת על מנחות דף ד/ב

שם בגמ' האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה. משמע הא לא הביאה כלל בחייה אין יורשין מביאין עולתה אע"ג דמסקו בתוס' דכשר בדיעבד עולה קודם לחטאת א"כ אפי' לא הביאה כלל יביאו היורשין עכ"פ העולה. וצ"ל הטעם כמו אין ראוי לבילה בילה מעכבת בה כמו כן הכא דאין ראוי להביא חטאת מעכב גם מלהביא העולה [וכ"כ הרשב"א והריטב"א בקידושין (י"ג). ע"ש]:

7. ספר איזהו מקומן

האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה:

דעות הראשונים בדין זה:

דעת הרמב"ן ורשב"א וריטב"א קידושין יג: דדוקא הביאה כבר חטאתה אבל לא הביאה אין צריכין היורשים להביא עולתה, משום דק"ל חטאת קודמת לעולה ואי אפשר להקריב חטאתה לאחר מיתה וכל שלא קרב החטאת לא חל חובת העולה. וכן נקט המנחת חינוך (מנז"ח קס"ח). ובביאור דין זה - יעוי' עול"ש כאן, ובמשנת ר' אהרן זכאים (ו). (ב. וראה עוד מנח"א (עמ' ל"ז).

והביא הרמב"ן בקידושין דעת הראב"ד בקינין דאפילו רק הפרישה החטאת בחייה יביאו יורשין עולתה [וע"ע משל"מ פסוהמ"ק ה. א.]. וראה אבי עזרי (מעט"ק יד. ה). שכתב שני ביאורים ברעת הראב"ד, ועי"ש שדקדק דעת רש"י בזכאים צ. דס"ל דאפי' לא הפרישה כלל החטאת יביאו יורשין עולתה.

8. הגרי"ז על מסכת מנחות דף ד ע/ב

שם, בגמ' לא נהנין ולא מועלין, וברש"י, מדרבנן מפני דמי עולה שבהן, והנה איסור הנאה איכא גם בשלמים, וזה מבואר בכמה מקומות בש"ס, ואמאי כתב רש"י לא נהנין מפני דמי עולה שבהן, אכן כוונת רש"י הכא דאיסור הנאה של מעילה זהו מדרבנן, ואה"נ דיש איסור הנאה של הקדש בלאו הכי מן התורה, אבל כאן איירי רש"י מדין איסור מעילה, ויש נפק"מ בין שני איסורין אלו לענין האכיל אחד את חבירו, דמעילה מעל הנותן, ולענין איסור הנאה של הקדש כיון דלא נהנה לא עבר, וכן פירש רש"י בחטאות המתות דלא נהנין הוא מדרבנן, ואע"ג דפשוט דיש בזה איסור הנאה של תורה, דבעצם ההלכה דמתות בזה גופא נאמר דאסור בהנאה, דבהלכה זו נכלל דאסור בהנאה ולמיתה אזלא, וע"כ דהכא איירינן מדין איסור הנאה של מעילה וזהו רק מדרבנן, [ועיין בחידושי נזיר ותמצא בזה]: